

Рощина Ю. М.

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри українознавства,
документознавства та інформаційної діяльності,
Придніпровська академія будівництва та архітектури*

ОСТРОЗЬКА БІБЛІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Українська мовна традиція формувалася впродовж тривалого історичного періоду на основі геополітичних та культурних чинників. Їхній вплив позначився на розумінні й прийнятті культурних стандартів, звичаїв, інтересів та символів, які передавалися від покоління до покоління.

Як зазначає німецький мовознавець В. Фон Гумбольдта, мова за своєю сутністю є об'єднаною духовною енергією народу, відбиттям духу людського і засобом для творчого перетворення матеріального світу у світ духовний [2; 312].

З огляду на зазначене вище, можемо говорити про те, що мова – чинник ідентифікації народу, механізм відтворення його духовних і культурних надбань. Важливим етапом у формуванні мовної традиції українського народу було прийняття християнства. Ця подія передувала тому, що церкви і монастирі стали осередками культури, а писемні пам'ятки – джерелом просвітництва. Нині у формуванні мовної традиції українського народу особливе місце посідає Острозька Біблія.

Про важливість мови в церковному середовищі говорили такі дослідники: І. Огієнко, В. Німчук, Г. Куземська. Вони наголошували на тому, що українська мова формувалася під впливом християнства, а найцінніші писемні пам'ятки відображають її мовні особливості, а також є джерелами міжкультурної комунікації. Проте поза увагою дослідників є Острозька Біблія – надконфесійна пам'ятка й перший біблійний текст, перекладений старослов'янською мовою і виданий 1581 року. Ця книга є не лише духовним символом українського народу, але й джерелом міжкультурної комунікації, оскільки для її перекладу залучені писемні пам'ятки, укладені грецькою, латинською та єврейською мовами.

Основним завданням цієї пам'ятки стало поширення старослов'янської мови у світі і зміцнення традицій віри православної та забезпечення її від західної експансії.

Задля цього на теренах України князь Костянтин Острозький, поборник православної віри, створив Острозьку академію. У тодішніх

історичних умовах цей заклад став центром, у якому зароджувалася українська освіта, національна культура, друкарство, перекладацтво.

У передмові до Острозької Біблії, написаної князем Василем-Костянтином Острозьким, читаємо, що його турбувала міжконфесійна боротьба, яка точилася на українських землях, а також переслідування віри православної. Він прагнув до богоугодної справи, аби повернути людей до спасіння й передати біблійне вчення рідною мовою. Саме тому князь замислив перекласти Біблію мовою, зрозумілою для тодішнього люду: «Тому дякую Тобі і прославляю твоє Всеславне ім'я, тож, піднімаючи руки, клякаю я перед підніжжям престолу твоєї подивогідної влади і величності твоєї невимовної слави я це діло передаю. Адже ж відважився я на це, надіючись на твоє милосердя, знаючи, що нелегко людям спастися, хіба зберіганням твоїх заповідей з вірою. Їх ти зволив подати людському родові, і сповістити через своє божественне і пресвітле письмо. Його зволь ти сьогодні прийняти від мене грішного і нікчемного раба твого, бо по правді тобі приносимо твоє від твоїх. Бо це, що ти мені дав, мій Боже, є твоїм, так як і я сам» [3; 5-6].

Переклад Біблії – справа відповідальна. Найперше питання, яке постало перед князем, – вибір першоджерела. Деякі дослідники стверджують, що за основу було обрано Григорівську Біблію, яку Іван Грозний надіслав князеві Острозькому. Проте цей факт не відповідає дійсності, оскільки зібрані князем науковці, знайшли в ній багато як помилок, так і невідповідностей.

Ураховуючи цей факт, Костянтин Острозький разом із книжниками ухвалив рішення взяти за основу для перекладу Септуагінту – традиційний переклад 72 мудреців, водночас ретельно проаналізувати книги, написані грецькою та єврейською мовами.

Цей аспект можна вважати елементом міжкультурної комунікації, адже Костянтин Острозький разом із Герасимом Смотрицьким покладають на працю чимало сподівань. Не слід забувати про те, що переклад Біблії потребує не лише знання мови, а й уміння правильно відтворити значення богословських понять.

Маючи відповідну освіту, Смотрицький спрямовує переклад на те, щоб заперечити арійські ересі, і наголошує на правильності православних догматів. Острозька Біблія стає не лише книгою церкви, а й платформою для формування й розвитку богословської думки, оновлення старослов'янської мови в її українській традиції. Зауважимо, що для розвитку мови це мало неабияке значення. Мова, уживана церквою, була канонічною, а, отже, богословські терміни, полемічна література та інші філософські праці, написані нею, могли вільно розвиватися. Так, твори, створені західною традицією, адаптувалися до

української. Викладачі й учні Острозької академії плідно працювали над тим, аби віра православна панувала на теренах тодішньої України.

На думку біблієзнавця Сергія Головаценка, інтеграція біблійного слова, відображена у його перекладах, увиразнює та опредметнює практику взаємодії зі священним світом, стає ретранслятором тисячолітнього духовного та суспільного досвіду людства в поступі тієї чи іншої національної культури, духовності, суспільної та особистої моральності [1; 56].

Незважаючи на те, що офіційно церква була відділена від держави, протягом кількох років вона залишається інструментом впливу на суспільство під керівництвом того чи іншого політичного режиму. Московська церква завжди ставила за мету привласнити надбання українського народу, знищити його мову, спотворити богослужбові традиції. Не оминула й Острозької Біблії, запевняючи в її належності московській історії. Саме в її середовищі формується поняття про канонічність московської редакції церковнослов'янської мови. Її церковні діячі донині докладають чимало зусиль, аби заперечити український варіант церковнослов'янської, змінити богослужбові та культурні традиції українського народу.

Тому нині дослідження української біблійної традиції, зокрема Острозької Біблії, є актуальним, адже в ній закладені першооснови буття людства, а її переклад стає основою для формування української мови. Мова дається народові Богом і є найсуттєвішою та найвизначальнішою частиною людської особистості, чинником її поведінки, мислення, усвідомлення свого місця у світі та виокремлення себе з-посеред цивілізованих народів.

Зауважимо, що переклад подібних писемних пам'яток сучасною мовою, дотримуючись правил перекладу та лексико-семантичної відповідності богословських понять, дозволяє людині пізнавати основи духовного життя рідною мовою. Адже мовна ідентичність передбачає збереження своїх традицій, своєї мови, своєї віри, а значить – збереження писемних пам'яток як джерела міжкультурної комунікації. Уміння формувати управління державою, церквою, суспільством на засадах біблійних – богоугодна справа.

Отже, Острозька Біблія є джерелом міжкультурної комунікації й основою для формування як української національної традиції, так і української мови.

Список використаних джерел:

1. Головаченко С. І. «Українська Псалтир» М.О. Максимовича як феномен вітчизняної біблієстики: кілька запитань до тексту /

С. І. Головащенко // Магістеріум. Історико-філософські студії. Випуск 23. К. : «КМ Академія», 2006. – С. 55-62.

2. Гумбольдт В. Язык и философия культуры – М. : Прогресс, 1985. – С. 312.

3. Острозька Біблія. – Львів: Благодійний фонд «Книга», 2006, с. 5-6.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-31>

Старик О. В.

викладач,

Відокремлений структурний підрозділ

Кам'янець-Подільський фаховий коледж

Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ ПАРАДИГМІ

Нові умови життя, які склалися за останні два десятиліття радикально змінили погляди як спеціалістів, так і широкої громадськості на вивчення й володіння іноземними мовами. Станом на сьогодні сучасному суспільству потрібні вже не просто знавці і перекладачі кількох іноземних мов, а спеціалісти широкого профілю з міжнародного й міжкультурного спілкування. Все більш очевидним стає той факт, що жодна сфера діяльності людини не може обійтися без використання мовних ресурсів, які акумулювали в собі досвід і знання попередніх поколінь конкретної мовної спільноти.

Сучасний стан української освіти характеризується реформуванням і модернізацією освітньої галузі згідно європейських вимог, що сприяє її розвитку, вдосконаленню, створенню відповідних умов для якісної підготовки конкурентноспроможних фахівців як на вітчизняному, так і на міжнародному ринку праці. Пріоритетним напрямом освітньої діяльності у закладах передвищої освіти визначено формування у майбутніх спеціалістів ключових, галузевих, предметних та життєвих компетентностей, які є критерієм результативності навчання. Тому, наразі спостерігається переорієнтація традиційної системи освіти на компетентнісно-орієнтовану, спрямовану на задоволення як особистісних потреб здобувачів освіти, так і соціальних, професійних,